

Het Groene blad

IVN Veenendaal-Rhenen - Winter 2024

Scholenwerkgroep Veenendaal heeft een recordjaar

Geopark Heuvelrug, Gooi en Vecht in oprichting

Parels in de Groenhoftuin

Contactpersonen Werkgroepen

Bomen en Openbaar groen

Carlo van de Weerd
0318-561134
bomen@ivnveenendaal-rhenen.nl

Excursies

Carlo van de Weerd
excursies@ivnveenendaal-rhenen.nl

Natuurpaden

Henk te Paske
natuurpaden@ivnveenendaal-rhenen.nl

Scholen Veenendaal

Bert de Ruiter
scholenwg.veenendaal@ivnveenendaal-rhenen.nl

Moestuin de Duiventoren

Dorothy Reijn
moestuin@ivnveenendaal-rhenen.nl

De Zwammen (12-18 jaar)

Martijn Stip
0317-619935 / 06-12660557
stipenreijnierse@gmail.com

Weidevogelbescherming

Roelof de Jong
06-13269280
wbw@ivnveenendaal-rhenen.nl

Natuurtuin Diddersgoed

Bert Budding
diddersgoed@ivnveenendaal-rhenen.nl

Mediatheek

Suze Hörchner
0318-513613
mediatheek@ivnveenendaal-rhenen.nl

Duurzaamheid

Ton Ezendam
duurzaamheid@ivnveenendaal-rhenen.nl

Vogels

Ilse Heurkens
vogels@ivnveenendaal-rhenen.nl

Scholen Rhenen

Vacant
scholen.rhenen@ivnveenendaal-rhenen.nl

Redactie Groene Blad

Tijdelijk: Tineke Wouda en Henk te Paske
redactie@ivnveenendaal-rhenen.nl

NatuurWerkt!

Vacant
natuurwerkt@ivnveenendaal-rhenen.nl

Communicatie en PR

Cokkie Gadella
0318-550806
pr@ivnveenendaal-rhenen.nl

Tuin De Groenhof

Het Tuinteam
groenhof@ivnveenendaal-rhenen.nl

De Groenhof

In de Groenhof bevinden zich het Natuur- en Milieu Educatief Centrum (NME-centrum) en de Mediatheek.
Adres: Prins Willem-Alexanderpark 317 3905 CK Veenendaal
T. 0318-589 555. B.g.g. Suze Hörchner, T. 0318-513 613
Openingstijden: woensdag 14:00-16:00 uur of na afspraak met coördinator Suze Hörchner
Gesloten tijdens schoolvakanties én in de maanden juli en augustus

mediatheek@ivnveenendaal-rhenen.nl, groenhof@ivnveenendaal-rhenen.nl, ghorchner@planet.nl
www.ivn.nl/afdeling/veenendaal-rhenen

Webmaster en Nieuwsbrief

Ernst van Rijssel webmaster@ivnveenendaal-rhenen.nl

Henk te Paske nieuwsbrief@ivnveenendaal-rhenen.nl

Het Groene blad

IVN Veenendaal - Rhenen - Winter 2024

Tijd voor rust en opdoen van nieuwe inspiratie

Terwijl ik dit voorwoord schrijf, begin november, genieten we nog steeds van een mooie nazomer. Het zijn nu prachtige herfstdagen met het blad in al haar kleurenpracht in het mooie herfststrijklicht. Overal waar je kijkt zie je een plaatje dat je aan de muur zou kunnen hangen! Als deze editie in de bus valt is het inmiddels winter.

De winterperiode is een natuurlijk rustpunt in het jaar dat uitnodigt om terug te blikken, de balans op te maken en nieuwe ideeën op te doen voor het aankomende jaar. Ik kijk terug op een intensief jaar, waarin ik heb kennisgemaakt met de verschillende werkgroepen in de vereniging en we daarnaast als bestuur de lopende zaken hebben onderhouden. De verschillende werkgroepen zullen in deze periode de balans opmaken en hun jaar-rapportage gaan maken. Er zal genoeg te vertellen zijn, want iedereen is druk geweest bleek al bij het laatste coördinatorenoverleg.

Ondertussen zien we dat er een aardige instroom is van nieuwe leden in onze afdeling, dat is fijn om te zien. Vaak ook wat jongere mensen en die kunnen we goed gebruiken! Veel van de actievare leden zijn wat ouder en het zou fijn zijn voor de continuïteit als we meer jongere mensen kunnen vinden zich actief willen inzetten en op een gegeven moment het stokje kunnen overnemen van de vorige generatie.

Dat brengt mij meteen op het huiswerk van dit seizoen: in deze rustperiode van bezinning wil ik jullie als leden vragen eens na te denken over hoe we ervoor kunnen zorgen dat meer jonge mensen actief worden in de vereniging. Begrijp me goed: er wordt veel gedaan, we hebben veel actieve leden, ook jongere leden. Overigens zijn in mijn ogen "jongere leden" ook mensen die net met pensioen zijn gegaan. We kunnen mensen gebruiken die net wat jonger zijn en zich willen inzetten om in de vereniging dingen te organiseren.

Ik ben heel benieuwd wat jullie ideeën hierover zijn. Wat weerhoudt je ervan om af en toe in een werkgroep mee te draaien en samen in de natuur bezig te zijn? Wat kunnen we doen om dit aantrekkelijker te maken? Wat zou jij leuk vinden om te doen? Als je gedachten en inzichten wilt delen, dan zou dat fijn zijn. Stuur ons een mailtje of spreek ons aan tijdens een bijeenkomst. Wellicht biedt jullie inbreng handvatten om te zorgen dat we als vereniging de komende veertig jaar ons actief in de regio kunnen blijven inzetten!

In de tussentijd wens ik jullie een mooie winter en ik hoop jullie in het nieuwe jaar in goede gezondheid te mogen begroeten bij onze nieuwjaarsborrel op 18 januari!

Willem Ladiges
Voorzitter IVN Veenendaal-Rhenen

Inhoud

6	Broedseizoen in vogelvlucht
9	Einde moestuinseizoen
11	Elster Buitenwaarden
13	Slenterpaadjes
17	Geopark in oprichting
18	Recordjaar Scholenwerkgroep
20	Tuinpareltjes
22	Duurzaamheidsmarkt

COLOFON

Foto's voor- en achterpagina:
Tineke Wouda

REDACTIE

Vacant
redactie@
ivnveenendaal-rhenen.nl

VOORZITTER

Willem Ladiges
voorzitter@
ivnveenendaal-rhenen.nl

SECRETARIS

Julia Ladiges
secretariaat@
ivnveenendaal-rhenen.nl

PENNINGMEESTER

Ida Waanders
penningmeester@
ivnveenendaal-rhenen.nl

VERTROUWENSPERSOON

Gerard Vernooij
vertrouwenspersoon@
ivnveenendaal-rhenen.nl

Het Groene Blad verschijnt viermaal per jaar. Sluitingsdatum van het lentenummer is 20 feb. 2025.

NL95 INGB 0004 7381 18
t.n.v. IVN Veenendaal

In memoriam: Ida Marsman

Met diepe droefheid hebben wij kennisgenomen van het overlijden van Ida Marsman op woensdag 13 november 2024. Ida was een trouwe en inspirerende kracht binnen onze afdeling van het IVN en haar overlijden laat een leegte achter in onze vereniging en in velen van ons die met haar mochten samenwerken.

Ida was al vele jaren actief lid van het IVN voordat zij in 2009 toetrad tot ons bestuur. Daar ontpopte zij zich als een onvermoeibare voorvechter van duurzaamheid, een onderwerp dat haar na aan het hart lag. Ida organiseerde mede een openbaar verkiezingsdebat over thema's als natuur en mobiliteit, dat veel bezoekers trok en belangrijke aandacht vestigde op duurzaamheid in aanloop naar de Provinciale Statenverkiezingen. Twee jaar later werd dit herhaald met een debat voor de Gemeenteraadsverkiezingen.

Hoewel Ida in 2016 uit het bestuur trad, bleef zij zich onverminderd inzetten voor de vereniging. Ze werd een vertrouwd gezicht en een waardevolle steun als vertrouwenspersoon binnen onze afdeling. Haar achtergrond als arts, haar integere karakter en haar luisterend oor maakten haar uitermate geschikt voor deze belangrijke rol. We konden altijd rekenen op Ida's discretie, wijsheid en het medeleven waarmee zij anderen benaderde.

Ida was overal te vinden. Of het nu ging om de milieuwerkgroep, samenwerking met duurzame partners in Veenendaal, overleg met de gemeente, of het nalopen van de IVN-wandelroutes – Ida's invloed en betrokkenheid bleef groot. Ze leverde inbreng in ons verenigingsblad Het Groene Blad en zette zich in voor de thematiek natuur en gezondheid. Ondanks haar drukke agenda had zij interesse in alles wat onze vereniging ondernam, al kon zij soms niet bij elke excursie van de vogel- en plantengroep aanwezig zijn.

De moestuin was een project dat Ida bijzonder na aan het hart lag. Vanaf de start in 2019 zette zij zich samen met andere vrijwilligers in voor de ontginning van het stuk grond dat zou uitgroeien tot een geliefde moestuin. Haar ideeën voor de inrichting van de tuin inspireerden allen. Helaas dwong haar gezondheid haar eind 2021 om terug te treden uit het actieve leven binnen het IVN. Het verlies van Ida raakt ons diep, maar haar inzet en haar visie op duurzaamheid zullen wij ons blijven herinneren en inspireren. Haar warme persoonlijkheid, haar daadkracht en haar grote hart voor de mens en de natuur zullen wij nooit vergeten. Rust zacht, Ida.

Bert de Ruiter

Ida op Plantage Willem III

foto: Tineke Wouda

Wandelen met ezels bij ezelopvang de Ezelsociëteit

foto: Tineke Wouda

Herinneringen aan Ida

Ruim twintig jaar geleden volgden Peter en ik een cursus nordic walking via atletiekvereniging VAV. Eén van de deelnemers is Renske, die we kennen van de sportschool. Zo leren we tijdens de lessen haar sportieve ouders kennen: Ida Marsman en Nico Bosman. We weten van elkaar dan nog niet dat we IVN'ers zijn. De cursus is pas het begin. We gaan op eigen gelegenheid gezessen verder. Nummer zes is nestor Wim, die de omgeving op z'n duimpje kent. De samenstelling van ons clubje varieert door tijdelijke passanten. Renske prefereert training voor de Nijmeegse Vierdaagse en verhuist bovendien; Rianne komt de gelederen versterken. De vaste kern blijft.

Door weer en wind doen we op zaterdagochtend aan gezonde lichaamsbeweging en we kletsen wat af. De fietsen parkeren we bij Kwintelooijen of Prattenburg. Een gezellige koffiestop hoort erbij. Zo raken we steeds meer vertrouwd met de (bos)rijke omgeving van Rhenen tot Amerongen. Plantage Willem III en de Eenzame Eik zijn mijn favorieten. In een strenge winter wandelen we zelfs tussen de schaatsers op de Amerongse Uiterwaarden.

Als arts kent Ida de voordelen van nordic walking. Je gebruikt veel meer spiergroepen én op een intensievere

Actie Groeiend Verzet tegen nieuwe natuurwet

foto: Tineke Wouda

wijze dan met gewoon wandelen. Tevens is er minder kans op blessures. Lichtend voorbeeld is Wim, die lijdt aan COPD. Door de week trekt hij er ook in z'n eentje regelmatig op uit. Juist door het lopen met poles (stokken) verbetert zijn conditie enorm. Ons groepje dunt uit door ziekte en overlijden. De diagnose ziekte van Parkinson bij Ida is een grote klap. Gezamenlijk genieten we nog geruime tijd van de natuur, tot de wekelijkse wandelroutine Ida te zwaar valt.

Bekend is Ida's passie voor mens, natuur en milieu, met een prominente rol voor dierenrechten. Op de barricaden bij de Partij voor de Dieren is een logische keus! Ida steekt ons aan, maar wij zijn minder gedreven en minder principieel. Flyeren tussen winkelend publiek en deelname aan partijcongressen laten we aan Ida over.

Herinneringen die komen bovendrijven zijn het plakken van verkiezingsposters, lezingen bijwonen, excursies naar de Ezelassociëteit. Door acties van de PvdD stoppen steeds meer dierenwinkels met de verkoop van dieren zoals konijnen. Winkeliers geven voortaan voorlichting en verwijzen door naar dierenasiels. Dit ontmoedigt impulsieve aanschaf en voorkomt vele dumpingen. In een Utrechtse zaak zijn we getuige van de feestelijke uitreiking van het speciaal ontworpen certificaat.

Gedenkwaardig is de actiedag Groeiend Verzet, tegen de nieuwe natuurwet van staatssecretaris Henk Bleker. Langs de snelweg bij Vianen vindt de eerste plantfase plaats van het *Bos van Verzet*. Honderden sympathisanten krijgen struikjes- en boompjes-in-wording uitgereikt om in te graven in de zompige grond. Op aan te hechten labels kan men een boodschap kwijt. Professionals maken het karwei later af.

Zie ook het album *Groeiend Verzet* op de fotogalerie.

Lieve Ida, bedankt voor alle wandelplezier en de vele mooie gesprekken.

Peter Mager en Tineke Wouda

Nordic walking achter Slaperdijk

foto: Tineke Wouda

Even uitblazen bij het Berghuis

foto: Tineke Wouda

Broedseizoen in vogelvlucht

Vanaf 7 maart zijn wij actief op de percelen van onze boeren. Wij, dat zijn Bianca, Roelof, Jos en ik. Omdat Roelof dit jaar een gedeelte van het broedseizoen op vakantie is, gaan we vaak in drietal aan de slag.

Voor Jos is het zijn eerste seizoen als weidevogelvrijwilliger. Als boerenzoon voelt hij zich als een vis in het water op de akkers rond de Meentstegen. Over water gesproken: daarvan is er meer dan iedereen lief is, dit voorjaar.

Op 11 april vinden we de eerste vier nesten met elk vier eieren op de akker van Wilco Versteeg.

Halverwege april worden we min of meer tot stilstand gedwongen. De reden: hagel, regen en koude. Tussendoor is er de fietstocht vanuit Achterberg door het Binnenveld. Een van de deelnemers is Bianca. Over haar later meer.

Dick van den Berg registreert data van kievitsnest

foto: Roelof de Jong

Het is erg koud die dag. Gelukkig zien we weidevogels en ook prachtige gele kwikstaarten en kleine plevieren. Altijd mooi, zo'n rondje Binnenveld.

Eind april is het bar en boos. Water staat op de akkers. We vinden nog een nest op het land van Wilco Versteeg. Het nest omringd door water. Als dat maar goed gaat. Begin mei vinden we een wulpennest naast het voormalige 'knipselbosje'. Het nest ligt op het land van Theo van der Meijden. Op de plaats waar het knipselbosje heeft gestaan liggen drie kievitsnesten. Kijk, het weghalen van het bosje heeft positief uitgedaakt. De kieviten voelen zich nu veilig genoeg om legfels te beginnen. Ze kunnen goed weggijken en kraaien hebben daar geen uitkijkposten meer.

Tijdens de fietstocht van 20 april is Bianca, die vanuit Rhenen met ons meegaat, enthousiast geworden. Zo enthousiast, dat zij zich begin mei bij onze groep aansluit. Heel fijn! We kunnen verjonging heel goed gebruiken binnen onze weidevogelgroep.

Bianca vindt al snel haar eerste nest op het land van de WUR. Ze blijkt een snelle leerling te zijn. En heel gedreven. Fijn!

Mooi beschermwerk zien Bianca en ik op 13 mei. Dan werkt de loonwerker nauwkeurig om een gemarkeerd nest heen op de akker van de WUR, tegenover de kaasboerderij. We vinden die dag achter op het perceel van de WUR nog twee kievitsnesten.

Op 23 mei komen daar bij de WUR nog drie nesten bij.

Dan wordt het eind mei. Het is werkelijk drijfnat overall. De akkers kunnen op geen enkele manier bewerkt worden. Gelukkig houden de nog broedende kieviten het droog. Helaas gaan er ook nesten verloren door predatie. Er zijn veel kraaien op en rond de akkers.

Op 3 juni zien we dat de akker van de WUR en het land

Kievitsnest

foto: Roelof de Jong

Gele kwikstaart

Weidevogels

van Wilco Versteeg wat droger worden. Gelukkig maar. Het doet me denken aan het bijbelverhaal over Noach. De boeren zullen net als Noach uitgezien hebben naar het moment: "Wanneer kunnen we ons land weer op?" Onze laatste ronde maken we op 20 juni. We zien dat de laatste twee nesten die er nog lagen, uit zijn. Eén nest bij de WUR en één nest bij Wilco Versteeg.

Gerrit van de Scheur ziet op 22 juni kievitpullen lopen op zijn land aan de Noordelijke Meentsteeg. Mooi zo! Uit een nest dat wij gemist hebben. Tja., ook dat gebeurt. Maar Gerrit mist ze niet. Petje af.

Ons seizoen sluiten we af met een fietsrondje langs alle percelen. Het is mooi geweest. Werkelijk mooi! Door het vele water dat maar bleef staan, een lang seizoen. Maar we hebben het graag gedaan. We willen niet afsluiten zonder onze boeren hartelijk te bedanken voor hun medewerking en voor de gastvrijheid op hun land. Jan Henken, Henny Henken, Wilco Versteeg, Wijnand Versteeg, Gerrit van de Scheur, Theo van der Meijden, Gerard Derks: Dank jullie wel!

En wij..., wij hebben het samen met veel plezier gedaan. We hebben goed voor elkaar gezorgd met koffie, koek en soms zelfs gebak. De picknicktafel bij VAV is voor ons bijna een keukentafel geworden. We hebben er heel wat gesprekken gevoerd. Soms luchtig, maar ook serieus. Over het leven van de kieviten, over wat de boeren meemaken. En over wat we zelf meemaken. Een paar keer zelfs zittend met onze

laarzen in het water.
Bianca, Jos en Roelof: Dank jullie wel.

Dick van den Berg

Dick heeft dit jaar te kennen gegeven er mee te stoppen. Na 24 jaar actief te zijn geweest. Hij was ondertussen de meest 'oudgediende' van de groep. Destijds begonnen met Willem Kroodsmas. Diverse keren vertelde hij mij van de vele nesten toen, bijvoorbeeld ook langs de Meentwallen. Toen de grote aantallen noteren in de boekjes, nu de nog enkele nestjes via GPS.

Ja, het werk wordt anders, maar zonder die 24 jaar waren er nu misschien helemaal geen weidevogels geweest. Dat mag je best 'meenemen' als 'legacy' van al je werk. Dank je wel. Op de foto voert Dick een nestje in van de Kievit in het systeem van boerenlandvogels. De hoeveelste zou het zijn..... De kieviten gaan je nog missen Dick, na zoveel jaar. Ze kenden je gewoon.

Heel erg bedankt

Roelof de Jong

Ontmoetingsdag regio Utrecht

Zaterdag 28 september j.l. was er weer een IVN-ontmoetingsdag voor de regio Utrecht. Dit keer vond het plaats in het prachtige Beauforthuis in Austerlitz. Het werd een zeer geslaagde dag waarin het gelukkig droog genoeg was om ook naar buiten te gaan en met elkaar inspiratie op te doen en te spreken in de natuur. Kijk op de website IVN voor een uitgebreide terugblik en de foto's!

<https://www.ivn.nl/provincies/utrecht/nieuws/drukbezochte-ontmoetingsdag-voor-ivn-ers-regio-utrecht/>

Doe je volgend jaar ook mee? Alle leden van IVN Veenendaal-Rhenen zijn van harte welkom! En als je mee wilt helpen organiseren en/of leuke ideeën hebt voor een workshop, laat het ons dan weten via secretariaat@ivn-veenendaal-rhenen.nl. Dit jaar heeft Ton Ezendam bijvoorbeeld een opschoon-wandeling georganiseerd en Julia Ladiges een workshop yoga in contact met de natuur.

Willem Ladiges, voorzitter

Duurzame Helden

Wim en Mieke Bakker zijn op 4 november uitgeroepen tot de Duurzame helden van 2024. Het paar zet zich al vele jaren in als vrijwilliger voor uiteenlopende duurzame activiteiten in Veenendaal. Wethouder Marco Verloop reikte de bokaal uit. De uitreiking was het startschot van de Week van Duurzaam Veenendaal, die was van 4 tot en met 9 november. Normaal gesproken wordt er één duurzame held gekozen, maar nu zijn het er dus twee. Wim en Mieke Bakker zetten zich samen in voor vrijwilligersorganisatie Veenendaal4Fair. In die rol zijn ze betrokken bij allerlei duurzame projecten. Het doel van de organisatie is om inwoners en ondernemers bewust te maken van de mogelijkheden om eerlijk, duurzaam en verantwoord te handelen.

Duurzame helden Wim en Mieke Bakker

Voorbeelden

Met Veenendaal4Fair willen ze Veenendaal ‘inspireren en faciliteren op weg naar een duurzame wereld’. Voorbeelden van hun activiteiten zijn duurzame catering, duurzame kledingruil met de *Veense swaptas* en een pop-up kledingruil tijdens de duurzaamheidsweek. Een ander initiatief was het circulair naaiatelier. Hier werd van spullen die anders zouden worden weggegooid, zoals stof van oude kleding, iets nieuws gemaakt. Mensen met een andere achtergrond, vaak een migratieachtergrond, deden er belangrijk contact op met elkaar en konden arbeidsritme opdoen. Ook lopen er projecten om meer deelauto's in Veenendaal te krijgen en om jongeren meer te betrekken bij duurzame initiatieven.

Grote inzet

Wethouder Marco Verloop (Duurzaamheid): “De grote inzet van Wim en Mieke bij Veenendaal4Fair blijft niet onopgemerkt. Al jarenlang zetten ze zich in voor een duurzaam Veenendaal. Hierbij hebben ze ook oog voor het sociale aspect. In die zin zijn ze een groot voorbeeld voor ons allemaal: ze maken van Veenendaal een mooiere plek voor iedereen.

Sylvia, Wim, Mieke en Ilse met swaptassen foto: Jasmijn Draaisma (Rijnpost)

De rol van Veenendaal4Fair bij de Week van Duurzaam Veenendaal is niet de enige reden waarom ze duurzame helden zijn. Een duurzame held is iemand die zich jarenlang, dag in dag uit, hard maakt voor een duurzaam Veenendaal. Zonder hiervoor iets terug te verwachten. Wim en Mieke passen perfect in dat plaatje.”

Week van Duurzaam Veenendaal

Sinds 2022 trapt de Week van Duurzaam Veenendaal af met de bekendmaking van de duurzame held van het jaar. In 2022 was dit Sjors Dijk, docent op basisschool Max. Vorig jaar werd Imert Moret uitgeroepen tot duurzame held. Hij zet zich in voor een duurzaam Dragonder-Oost.

Bron: <https://veenendaal.nieuws.nl>

Henk te Paske

Wilde eend

foto: Tineke Wouda

Einde moestuinseizoen

Al worden de dagen korter en wordt de klok verzet naar wintertijd, toch komt het eind van het moestuinseizoen altijd plotseling. Dit jaar zijn de temperaturen nog lang zacht voor de tijd van het jaar, maar uiteindelijk komen er koude nachten en is de groei echt over.

Er zijn al lege bedden die ingezaaid zijn met winterrogge die al een groeispruit heeft gemaakt. Andere bedden zijn bedekt met blad of plantenresten. De frambozen en bramen zijn afgeknipt en de andijvie wordt snotterig. Maar de dahlia's staan nog volop in bloei, de zinnia's weten niet van ophouden en ook het ongewenste straatgras groeit vrolijk door.

Late zinnia's

foto: Dorothy Reijn

Een tijd om toch al een beetje terug te kijken op het afgelopen tuinseizoen. Gezien de vele regen en de slakkenplaag zou je verwachten dat de oogsten daar flink door aangetast zijn. Maar dat is dus niet het geval. Blijkbaar kan de zandgrond (oké met een beetje leem erbij) waarop we telen heel wat water aan en de iets drogere zomer, slakkenkorrels en nematoden hebben de slakkenpopulatie genoeg gedecimeerd om groeiruimte voor de groenten, bloemen en kruiden over te laten. Daardoor hebben alle moestuin klanten volop uit de oogsten kunnen kiezen wat ze meenamen. En dat is natuurlijk één van de pijlers van de moestuin.

Daarnaast zijn er weer diverse leuke en interessante waarnemingen geweest. De torenvalken die weer gebroed hebben en dit jaar zijn er zeker weten steenuiltjes met een

nest geweest. We zien meer salamanders en ook de rups van de koninginnenpage is meermaals gezien. Bij het omzetten van de compost ontdekken we helemaal onderin een nestje van (waarschijnlijk) woelmuizen. Die komen bloot te liggen en worden, helaas buiten ons zicht, door moeder versleept. Een onbekend dier gooit het toegedekte gereedschap overhoop en bijt het afdekzeil stuk. We denken dat dit wellicht door een boommarter gedaan is die op zoek is naar de muisjes. Vele malen zien we afdrukken van reeënpoottjes, ze laten gelukkig bijna alles staan. Al knabbelen ze wel aan het aardbeienblad.

De laatste moestuindagen zijn we aan het opruimen en we komen intussen al diverse zaailingen tegen. De viooltjes die de vorige natte winter amper overleefd hebben zijn weer helemaal terug. Daar zullen we volgend jaar weer paal en perk aan moeten stellen. De in het zaad geschoten tweedejaars pastinaken krijgen warempel al kleine zaailingen. En dat na een jaar waarin we geen enkele pastinaak groot gekregen hebben. Het betreffende bed dekken

Oogst moestuin

foto: Dorothy Reijn

we niet af, want deze winterharde soort kan zelf goed de winter doorkomen. Misschien gaat het volgend jaar dan wel wat worden.

Inmiddels is ook NLdoet weer geregeld. Dat zal plaatsvinden op zaterdag 15 maart en wordt, al beginnen we als het weer meezit al eerder, een mooie start voor het nieuwe moestuinseizoen 2025.

Heb je zin om mee te denken en doen? Ook in de winter kun je moestuin@ivnveenendaal-rhenen.nl een berichtje sturen.

Dorothy Reijn

RIEN VAN BARNEVELD
SCHILDERSBEDRIJF ■ INTERIEUR

WWW.RIENVANBARNEVELD.NL

0318 - 556463

Vogels op Plantage WIII

Merel zoekt veilig uitzichtpunt

foto: Tineke Wouda

Op 9 november trok een enthousiaste groep van 20 natuurliefhebbers eropuit voor een vogelexcursie in natuurgebied Plantage Willem III in Elst. Een voormalig landgoed, waar de natuur langzaam het landschap heeft heroverd. De afgelopen jaren werd er een vogelexcursie georganiseerd in de maand mei in dit gebied, maar ook in dit seizoen is het een mooi gebied. De mooie herfstkleuren in de rustige omgeving zijn echt een plaatje.

Vogels kijken

foto: Ilse Heurkens

Plantage Willem III

foto: Tineke Wouda

Met verrekijkers, een scherpe blik en aandachtig luisterend hebben we gewandeld met Wim en Bert als gidsen. Gezien de tijd van het jaar hadden we er ons op ingesteld dat we misschien niet heel veel vogels zouden zien. Maar de vogelgeluiden die we al snel hoorden gaven toch wat hoop! Een buizerd werd ontdekt en we werden al gauw bezocht door koolmezen, pimpelmezen en een roodborst.

Programma Vogelwerkgroep eerste maanden 2025

Planken Wambuis

Alleen voor leden IVN Veenendaal-Rhenen

Zaterdag 15 februari 9:30 - 13:00 uur

Het is een gevarieerd natuurgebied met heidevelden, bossen en zandverstuivingen. Hoewel de winter nog voelbaar is in februari, begint het vogelrijk zich langzaam voor te bereiden op het voorjaar, en kun je bij Planken Wambuis interessante vogels zien. Denk aan roofvogels, spechten en wintergasten. Mogelijk zien we ook de Blauwe Kiekendief en Klapekster.

Prattenburg Vroege vogelwandeling Publieksexcursie

Zaterdag 15 maart 6:00 - 9:00 uur

Hier kunnen we allerlei (bos)vogels zien. Aan het begin van de lente, beginnen veel vogels actiever te worden met territoriumgedrag en het voorbereiden op het broedseizoen. We kunnen in de vroege ochtend goed horen!

Tot woning verbouwde tabaksschuur op de achtergrond foto: Tineke Wouda

Tip: Opdringerige konikpaarden? Hard praten! Hier n.v.t. foto: Tineke Wouda

De vogels deden zich te goed aan de meidoornbesjes en rozenbottels. Het was druk met merels in deze struiken en met wat geluk en geduld konden we ook de koperwiek en kramsvogel bewonderen, beide uit de lijsterfamilie.

Iets verderop, tussen de dennenbomen, hoorden we de hoge tonen van Goudhaantjes. Een prachtig vogeltje en

Vogels kijken

foto: Ilse Heurkens

samen met het vuurgoudhaantje het kleinste van Nederland. Door hun kleine formaat en levendige bewegingen hoog in de bomen zijn ze echter lastig om goed in de verrekijker of telescoop te krijgen. De staartmezen in de buurt waren iets beter te zien, maar ook zij waren druk in de weer boven in de bomen.

Bijna terug bij het startpunt liepen we langs de kudde Konikpaarden. Ze helpen bij het openhouden van het landschap door gras en struiken te eten, wat voorkomt dat het gebied dichtgroeit met bomen en struikgewas.

Het was opnieuw een geslaagde vogelexcursie waarin we volop konden genieten van de mooie natuur, de vogels en het uitwisselen van kennis en ervaringen!

Ilse Heurkens

Elster Buitenwaarden

De vogelexcursie op de Plantage duurt sommigen niet lang genoeg. Gedrieën plakken we er een extra loopje aan vast naar de Elster Buitenwaarden. Die bereiken we via de in 2008 aangelegde faunapassage onder de N225 door. Konikpaarden en Gallowayrunderen hebben hun eigen parallelle route onder het ecoduct. De grote grazers hebben alle ruimte op Plantage Willem III en in de Elster Buitenwaarden tot aan de Ingense Veerweg bij de oversteek Ingen-Elst over de Nederrijn. Ook reeën en damherten kunnen een buitenommetje maken. Vossen, dassen, kleine zoogdieren, amfibieën en reptielen maken eveneens gebruik van de passage.

Ecopassage onder N225 richting Plantage Willem III

foto: Tineke Wouda

Vroeger staken we tijdens zaterdagse wandelingen vanaf de parkeerplaats van de Plantage regelmatig de weg over. Via een steil hellinkje en een klaphek bereikten we een lang pad door de weilanden, dat naar een voormalige waterwinplas voerde en het daar opgestelde vogelkijkscherm. In 2019 is het pad afgesloten en het kijkscherm verwijderd. Ons wandelrondje werd ernstig bekort. Maar nu wacht een grote verrassing! Een tijd verstek laten gaan en het terrein heeft een metamorfose ondergaan. Op 4 september j.l. is namelijk het nieuwe Natura 2000-gebied Elster Buitenwaarden feestelijk geopend.

De Buitenwaard is rigoureus aangepakt vanaf industrieterrein Remmerden tot aan de veerweg. De Elster Buitenwaarden bestrijkt ook het deel tot aan de uiterste westkant van Elst, waar in 2012 de steenfabriek is gesloopt. Alleen de schoorsteen staat nog fier overeind. Hoewel wandelpaden zijn ingetekend, zal herinrichting aan de westkant zeer spaarzaam zijn geweest. Het gebied is een stuk kleiner en smaller en de rivieroever is een en al industrieterrein.

Tot 1980 wordt klei gewonnen voor de baksteenindustrie en ontstaan kleiputten. Daarna is er sprake van grasland

 H. van de Kant bv
stucadoorsbedrijf
Zeist
Telefoon **06 538 160 90**
030 69 95 661

Hado GroenTechniek
Bos Tuin en Parkmachines
Munnikenweg 155 Veenendaal / Renswoude
www.hadogroentechniek.nl
0318 – 517879 of 511006
Merkdealer van

Informatiebord Elster Buitenwaarden - Tureluur

foto: Tineke Wouda

voor agrarisch gebruik. Vanaf 2024 zijn de Elster Buitenwaarden omgetoverd tot natuurparadijs. Zomaar 140 hectare natuurgebied erbij.

Wat is er gebeurd?

De voedselrijke bovenlaag is afgegraven ten faveure van bloem- en kruidenrijke graslanden, die veel insecten en zeldzame vogelsoorten aantrekken. Met de vrijkomende rivierklei zijn zandwinplassen veel ondieper gemaakt, waardoor ze geschikt worden voor moerasplanten, weidevogels, steltlopers en ook roerdomp en porseleinhoen duiken op.

Er zijn poelen en geulen gegraven die gevoed worden door schoon grondwater. De verbeterde waterkwaliteit zorgt voor veel meer biodiversiteit onder water; vissen en amfibieën krijgen meer leefruimte.

Moerasgebieden en nat schraalland bieden een belangrijke broed- en overwinteringsplek aan vogels zoals de kleine plevier en kluut. Er zijn nu al bijzondere vogelsoorten teruggekomen die er voorheen niet waren.

Tot slot is vermeldenswaard dat de oevers aan de Nederlandse natuurvriendelijk zijn aangelegd door de met stenen versterkte kribben te ontdoen van die keitjes.

Elster Buitenwaarden nabij Ecopassage

foto: Tineke Wouda

Rustende ganzen

foto: Tineke Wouda

Terug naar de wandeling.

Het niet te missen splinternieuwe informatiebord geeft een indruk van de recente natuurontwikkelingen en bijzondere flora en fauna, zoals een gestileerde tureluur.

Er loopt een nijlgans rond, verderop zitten enkele zwanen en er rusten groepen ganzen. Om de beurt gaat een aantal even op de wieken. Zo ontwaren we meer individuele vogels dan we op de Plantage hebben gezien. Voor de echte vogelaars is het geringe aantal obligate soorten vast niet exclusief genoeg.

Elster Buitenwaarden, middenboven de ecopassage

foto: Tineke Wouda

We genieten van het weidse uitzicht, van een groepje wilde runderen, de rietkragen, de braamstruiken langs het pad, hier en daar kleurt nog een bloeiende plant. Op deze winderige, sombere dag schijnt waarachtig af en toe een waterig zonnetje.

Een bladblazende bewoner van een hoger gelegen woning aan de Rijksstraatweg verstoort ruw het geruis van de wind en het gekak van de watervogels.

We gunnen ons nu een korte wandeling op de ruim zes kilometer aan onverharde wandelpaden. We keren graag een keer terug voor een langere verkenning van de Elster Buitenwaarden.

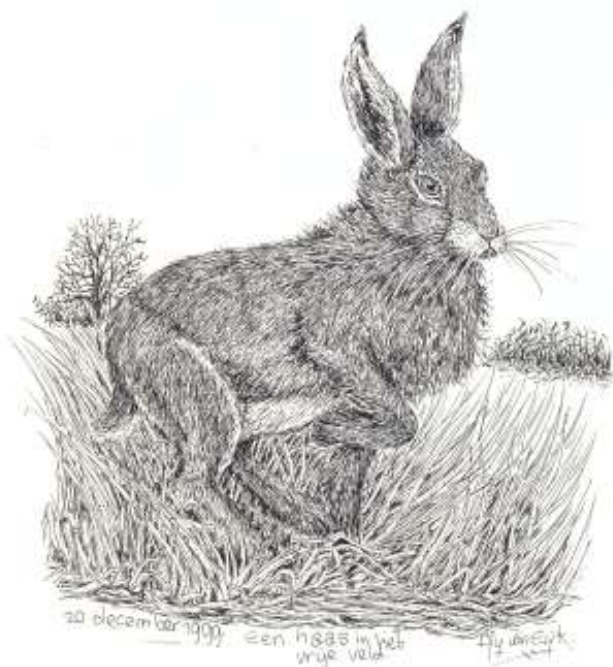
Tineke Wouda

DAILYWORKWEAR.NL

- ✓ **BEDRIJFSKLEDING**
- ✓ **SPORTKLEDING**
- ✓ **PROMOTIEKLEDING**
- ✓ **WERKSCHOENEN**

Wageningsealaan 46 | VEENENDAAL

Slenterpaadjes

Rennende haas

pentekening: Aly van Eijk

Wat hadden we een prachtige herfst, met de mooiste kleuren van de bladeren van de varens en de bomen. Het paddenstoelenseizoen begon al in augustus. Dat er nu zoveel zijn, komt doordat de bossen natuurlijker geworden zijn. Vroeger werd al het dode hout en bomen die omgevallen waren netjes opgeruimd. Nu laat men het een groot deel zijn gang gaan, de mossen bedekken dat. Veel insecten, kevers en alles wat er onder de bast van bomen zit ruimen dat op. Dat gaat heel langzaam maar zeker, ieder jaar zie je dat bomen die overwoekerd zijn kleiner worden, net zolang dat er een glooiing overblijft zodat je kunt zien waar ze eens gelegen hebben.

Er waren veel bovisten te zien, de aardappelbovist stond op nummer één. En af en toe stond er een kostgangerboleet tussen, altijd een bijzonder gezicht! De parasolzwammen bleven komen en gaan, sommige met een hoed van 30 centimeter. Russula's in alle kleuren, je kwam ogen te kort. De tonderzwammen, prachtige zwavelzwammen en

de roodgerande houtzwam. De zwavelkopjes komen en gaan, iedere keer weer nieuwe, de rode zwavelkopjes op de bijna vergane boomstronken. Dan ineens zie je massaal overal de honingzwammen opduiken, de sombere honingzwam die druk bezig is om de dode bomen op te ruimen. Ook op de nog ogenschijnlijk gezonde bomen; sommige zitten er helemaal onder.

En dan ineens zit je neus helemaal vol met de geur van rottend aas: de grote stinkzwam. Er zijn er bij die hun kop helemaal vol hebben zitten met aasvliegen en mestkevers die aan de sluimerige zoete laag likken. Die op hun beurt leggen de eitjes graag in kadavers van dode dieren. De larven die uit de eitjes komen ruimen op hun beurt de kadavers weer op. En door de ontlasting van de insecten worden de sporen van de stinkzwam verspreid voor het voortbestaan van de stinkzwam.

En volgend jaar begint het opnieuw, dan komen de heksen- of duivelseieren, zoals ze vroeger genoemd werden. Want in één nacht kon alleen de duivel dat voor elkaar krijgen. De duivel had namelijk een boodschap naar ouders van overleden kinderen, die tijdens hun leven hun ouders veel verdriet hadden gedaan. De duivelseieren zouden de handjes zijn van de overleden kinderen, die om vergiffenis smeekten! Hetzelfde verhaal gold ook voor de houtknotszwam, die dodemansvingers of dodemanshand werd genoemd. De wetenschappelijke naam van de grote stinkzwam *Phallus impudicus*, zou ruim vertaald onzedelijke penis betekenen! Ook dit is een geweldige opruimer van het bos.

Ridderzwammen - Remmerstein

pentekening: Aly van Eijk

Wanneer je langs De Plantage Willem III loopt, zie je vaak damherten, Konikpaarden, de wilde koeien, de Galloways en reeën. Dat blijft altijd een schitterende ontmoeting. En met de regelmaat van de klok konijntjes; ook de hazen zijn daar goed vertegenwoordigd en het zijn echt flinke hazen die je met een grote snelheid voorbij ziet flitsen! Eekhoorns zie je minder, niet zoveel als vroeger; je komt ook minder afgekloven spar- en dennenappels tegen en er liggen er genoeg op de grond.

Ook van de zeedennen die er op Remmerstein staat liggen regelmatig van die enorme dennenappels, die 15 centimeter lang zijn. De bomen zelf kunnen dertig meter hoog worden. In de vorige eeuwen zijn ze daar aangeplant. Vroeger werden ze gebruikt om hars af te tappen. Hiervan werd terpentijn gemaakt dat gebruikt werd in verf en lakken of vernis. Ook was het van toepassing bij de fabricage van zeep en linoleum. Het hout werd in de bouw gebruikt, stuthout in de mijnen. Bij de productie van papier en een eeuw geleden voor telefoonpalen. De huidige generaties weten niet eens meer hoe die eruit zagen!

Vogels laten zich na de rui meer horen. Zeker nu al het blad eraf is, kun je ze ook goed zien. Met veel geduld als je wat hoort en lang genoeg blijft stilstaan kun je ze ontdekken. Net als je een zacht piepje hoort, opkijkt zie je nog net een troepje staartmezen wegschieten. De boomklevers rumoeren wat af en de raven laten zich goed horen onder het vliegen door! Zo is iedere dag weer een verrassing in het bos. De vinken met hun golvende vlucht, profiteren van de auto's die de beukennootjes kapot rijden; hoeven ze zelf niet te pellen, scheelt energie! Kijk en geniet!

Aly van Eijk

Rietpluim

foto: Tineke Wouda

Groei & Bloei naar Groenhof

Voorzitters IVN en Groei&Bloei ondertekenen gebruiksovereenkomst

24 oktober j.l. is op de Groenhof de gebruikersovereenkomst getekend door de voorzitter van Groei & Bloei, Maria van Rossum en de voorzitter van IVN Veenendaal – Rhenen, Willem Ladiges. Hiermee wordt een nieuwe periode ingeluid waarin Groei & Bloei gebruik gaat maken van ons gebouw in het Prins Willem-Alexanderpark. De ondertekening werd bijgewoond door verschillende leden van beide afdelingen.

Het gebouw gaat door Groei & Bloei gebruikt worden voor hun activiteiten: vergaderingen, lezingen en cursussen. We verwachten dat we met enige afstemming in de agenda samen prima uit de voeten kunnen. En we zien potentie om niet alleen onze locatie te delen, maar ook elkaar te versterken in activiteiten! De lezingen die door Groei & Bloei worden georganiseerd zijn bijvoorbeeld ook voor IVN-leden gratis toegankelijk en we denken in verschillende werkgroepen elkaar ook te versterken.

Als bestuur kijken we uit naar een vruchtbare samenwerking!

Willem Ladiges

Wintergedicht

foto: Daphne Kalff

Winterwens

mocht ik mij een winter wensen
welke zou het worden

een voortzetting van de herfst
zoals de laatste jaren
een eik die angstvallig
haar verdorde blaadjes vasthoudt
een lariks geel oplichtend in de lage avondzon

of eentje met een sneeuwbuï in de vroege avond
de geluiden op straat worden dof en zacht
een echtpaar loopt gearmd door de nacht
een sneeuwbal suist door de lucht
of een ijzelregen die ons
over de straten laat schaatsen

maar ach, ik kan van alles wensen
de winter volgt haar eigen wijsheid

Daphne Kalff

Bijeenkomst nieuwe leden

Op 2 november hebben we op de Groenhof een geslaagde kennismakingsmiddag gehad voor nieuwe leden. We kijken er met veel plezier op terug. De deelnemers waren enthousiast en het leverde zelfs nóg een nieuw lid op. Na een voorstelrondje en een introductiefilmpje kregen ze een rondleiding door de tuin en de mediatheek. De middag werd besloten met een hapje en een drankje. De kracht van IVN zit hem in het woordje SAMEN en dat gevoel werd ook door onze nieuwe leden zo ervaren. Kortom een middag die voor herhaling vatbaar is.

Cokkie Gadella

Ganzen

foto: Tineke Wouda

Bijles passend bij **jou**

MAJA STAVLEU

Sk	Wi	Na	Bi
SCHIEKUNDE	WISKUNDE	NATUURKUNDE	BIOLOGIE

- Bijles exacte vakken/rekenen
- Bevoegde docente met zeer veel ervaring
- Warme en coachende stijl
- Betere cijfers, meer inzicht en zelfvertrouwen
- In Dragender-Noord of bij u thuis

BIJLES-SKWINABI.NL
WHATSAPP 0646074363

VEENENDAAL | SCHERPENZEEL

boeken	tijdschriften	wenskaarten
cadeaukaarten	kantoorartikelen	
kansspelen	tickets	tabak

Primera Van Walsem
3,1 - 4,5 schied 11 - 114-115-116
primera@walsem.nl

Primera Scherpenseel
11-114-115-116
primera@scherpenseel.nl

GRATIS PARKEREN

...HOP 1000 Prima

Jaarfeest NatuurWerkt!

Met boswachter Jelle bij stormpad

Op 31 oktober 2024 worden we om 14:00 uur verwacht op de parkeerplaats Leersum/Darthuizen, om daar van SB-B-boswachter Jelle met leerling Brechtje een rondleiding over het stormpad te krijgen, met deskundige uitleg hoe je op diverse manieren kan omgaan met het herinrichten van een door valwind getroffen gebied.

Foto's vertellen meer dan woorden. Na afloop is er koffie, thee met lekkers in het Wolvengat. Het weer is geweldig. Hier wordt een lied gezongen, dat de ware sfeer weergeeft van onze werkzaamheden bij "NatuurWerkt". Refrein: Ja wij zijn de werkers in de mooie natuur, krijgen elke week opslag, toch zijn wij.....niet duur.

Stormpad bij Leersum na valwind op 18 juni 2021

foto: Tineke Wouda

Om 17:00 uur worden we verwacht op landgoed Remmerstein. Al vele jaren genieten we hier van de gastvrijheid van de familie. Mensen die hier nog nooit geweest zijn ervaren de locatie als een paradijsje.

Om 18:00 uur is er de uitreiking van de vrijwilligerstrofee, die bestaat uit een kei van de Utrechtse Heuvelrug met daarop een snoeizaag bevestigd. Omdat Bert geopereerd is aan zijn heup, heeft Gerda de eer om de trofee uit te reiken aan degene die op de drie ochtenden van "Natuur-

Werkt" het meest aanwezig is geweest. Fleur heeft de derde plaats, John de tweede en Frans is dit jaar de te-rechte winnaar met het grootste aantal werkochtenden. **Van harte gefeliciteerd Frans.**

Bert wordt ook in het zonnetje gezet. Door zijn doorzettingsvermogen heeft hij het voor elkaar gekregen dat we na 10 jaar drie zeer tevreden werkgevers hebben: Staatsbosbeheer, Remmerstein en Prattenburg. Dit zou niet mogelijk zijn zonder alle enthousiaste werkers die zich wikkelijks melden om voor SBB, Remmerstein en Prattenburg aan het werk te gaan.

Ze doen dit met heel veel plezier.

Pauze in het Wolvengat

Pizzafeest

Dank voor het organiserende feestteam: Anne-Marie, Ria, Elske, Brigitte en Gerda. Die ervoor gezorgd hebben dat alles op rolletjes verliep en het ons aan niets ontbrak. Heerlijke Pizza on Wheels en Glühwein verwarmden ons op een onvergetelijke, mooie avond in de voortuin van Remmerstein.

Dank aan John en Frans voor het helpen bij de opbouw. Dank voor de vele handjes die geholpen hebben met opruimen na afloop.

Gerda Broere-Mientjes

Geopark in oprichting

Geopark Heuvelrug, Gooi en Vecht in oprichting

In 2000 is het European Geoparks Network (EGN) opgericht. Het doel van dit netwerk is het beschermen van biodiversiteit en het promoten van de relaties tussen de geologische geschiedenis, de natuur en het culturele erfgoed. Wanneer een geopark voldoet aan de gestelde eisen kan het een UNESCO Global Geopark worden. Sinds die tijd zijn er reeds een aantal geoparken ingesteld in diverse landen. Maar ook in Nederland is al een geopark opgericht, namelijk de Hondsrug.

Sinds 2020 is de stichting Geopark Heuvelrug, Gooi en Vecht bezig met het oprichten van een geopark met diezelfde naam. Nu zult u denken, een geopark, wat is dat nu

Oude loop Grift vanaf uitzichttoren aan Werfweg

foto: Tineke Wouda

En volgens de stichting voldoet de gehele Utrechtse Heuvelrug in ruime mate aan al deze eisen. Dus niet alleen door de in ijsstijden gevormde stuwwallen en smeltwaterdalen, maar ook de grafheuvels, raatakkers en vele aanwezige landgoederen op de Heuvelrug. En uiteraard alle aanwezige prachtige natuurschoon op en rondom die Heuvelrug. Want de grens van het geopark in oprichting is veel ruimer genomen dan alleen de Heuvelrug zelf. Zo vormt in het Zuidoosten de Grift en het Valleikanaal de grens. En verder naar het Noordoosten horen delen van de Gelderse Vallei (het Utrechtse gedeelte daarvan) ook bij het geopark. In het Westen loopt de grens via Wijk bij Duurstede, Houten en Utrecht verder naar het Noorden en

Grift nabij Grebbesluis met zicht op Wageningen

foto: Tineke Wouda

weer? We hebben toch al een Nationaal Park Utrechtse Heuvelrug? Ja, dat klopt, maar bij een geopark ligt het accent meer op de geologie. Maar het is niet alleen maar geologie. Een geopark is een gebied van wereldniveau met unieke samenhangende waarden van aardkunde, levende natuur en cultuurhistorie. Het is een landschap met veel landschapsschoon en cultureel erfgoed.

Luchtfoto van rivier de Eem

foto: Tineke Wouda

horen de Loosdrechtse Plassen, Ankeveense Plassen en het Naardermeer er ook bij. Vandaar ook dat de volledige naam Heuvelrug, Gooi en Vecht is geworden.

Aan weerszijden van de Heuvelrug komt kwelwater afkomstig uit de hogere delen uit de bodem omhoog, waardoor natte randgebieden zijn ontstaan. De invloed van de Heuvelrug en de bijbehorende waterhuishouding en menselijk ingrijpen, met name (veen)afgravingen, reikt aan de oostkant tot aan de rivier de Eem en aan de westzijde tot aan de rivieren de Vecht en de Kromme Rijn. Reden waarom deze unieke randgebieden nadrukkelijk bij het Geopark Heuvelrug Gooi en Vecht betrokken zijn. Op deze manier zijn er dus vele thema's aan het geopark te hangen, maar speelt het thema water een grote rol.

Wijk bij Duurstede

foto: Tineke Wouda

Kwintelooijen - Geologisch monument

foto: Tineke Wouda

Uiteraard heeft het geopark ook een website (www.geopark-heuvelrug.nl) en daar is heel veel informatie te vinden over eigenlijk wel van alles wat met het park te maken heeft. Zo kan je per deelgebied alle geosites vinden, informatie over de Romeinse limes, de militaire linies en diverse opgravingen. Onder het kopje *Geo-info* is een rubriek filmpjes waar je kan doorklikken naar talloze filmpjes over de geologie en de geschiedenis van de Heuvelrug.

Onder de rubriek *Activiteiten* vind je naast excursies ook talloze wandel- en fietsroutes. Vooral bij enkele wandelroutes is erg veel informatie te vinden over de geologische verschijnselen die je op de route tegenkomt. Onder de rubriek *Partners en Sympathisanten* vind je het overzicht van organisaties die de ambitie hebben om de gehele Heuvelrug met randgebieden tot Geopark gekwalificeerd te krijgen, een warm hart toedragen en daartoe met de initiatiefnemers samenwerken.

Je ziet dat ook alle IVN-afdelingen van het betreffende gebied hierin vertegenwoordigd zijn. Ook onze afdeling staat sinds dit jaar op die lijst. Op zich houdt dit niet veel in, maar geeft ons wel de mogelijkheid om te kunnen profiteren van al het materiaal wat ontwikkeld wordt en wat we dan mogen gebruiken tijdens excursies. Want het ligt dan wel in de bedoeling dat onze IVN-afdeling ook enkele excursies gaat organiseren waar geologie een thema van gaat uitmaken. Je kan dan denken aan excursies in Kwintelooijen, op de Grebbeberg of op Plantage Willem III. Naast geologie mag er uiteraard ook nog steeds verteld worden over de aanwezige natuur.

Als er gidsen zijn die hieraan willen meewerken en verder over willen meedenken, dan hoor ik dat graag. Je mag dan een e-mail sturen naar excursies@ivnveenendaal-rheenen.nl. Te zijner tijd zal ik dan contact met je opnemen om te kijken hoe we een en ander verder kunnen uitvoeren.

Ik zou zeggen, bezoek de website van het geopark en laat je inspireren om er op uit te trekken en te gaan genieten van al het moois wat de Heuvelrug ons te bieden heeft.

Carlo van de Weerd

Recordjaar SWG V'daal

IVN SCHOLENWERKGROEP VEENENDAAL: EEN RECORDJAAR

Een uur vol natuur. Het motto voor al onze activiteiten. Een uur naar buiten zonder mobieltjes maar met loepjes en zoekkaarten. Een uur frisse lucht tussen het groen, vooral veel groen. Niet alleen gezond, maar ook essentieel voor ieder kind.

De scholenwerkgroep Veenendaal weet dat te stimuleren door een variatie aan buitenactiviteiten aan te bieden in voor- en najaar.

Zo is er een kabouterpad voor de kleinsten in onze Groen-oftuin, ontdektochten in de natuurtuin Diddersgoed met een imker, slootjesexcursies in het stadspark, voorjaar- en herfstactiviteiten in Kwintelooijen, leerzame doe-opdrachten in de Tiny Forest en geven wij lessen op school en in de directe omgeving daarvan.

Bosexcursie

Bij al deze activiteiten richten wij ons niet direct op natuurkennis, maar laten wij de kinderen alles zelf ontdekken. De wind voelen op je wangen, geluiden horen, bloemgeuren opsnuiven, goed leren kijken en voelen. Kortom, kinderen moeten genieten van het buiten zijn in de natuur en oh, wat leren zij dan veel. Dat dit aanslaat bij de scholen bewijst de vele aanvragen. Dit jaar al 135 aanvragen met ruim 2500 kinderen. Dit resulteerde in meer dan 110 excursies. Wij kunnen het nauwelijks aan. Nog nooit zoveel groepen van basisscholen vonden hun weg naar het IVN in Veenendaal.

En ook Het Perron heeft ons ontdekt met hun groepen Praktijkonderwijs. Daar doen wij proefjes mee, bekijken wij de waterkwaliteit en worden de bodemlagen bestudeerd in Kwintelooijen.

Waterdiertjes bekijken tijdens slootjesexcursie

Verschillende leerkrachten moesten wij teleurstellen. Geen plaats meer op de door hun gekozen dag. Want twee groepen tegelijk kunnen wij nog niet handlen. Immers, ook wij hebben onze beperkingen in tijd. Toch willen wij meer. Tegelijkertijd excursies houden op meerdere plaatsen. Maar daar hebben wij nieuwe enthousiaste mensen voor nodig. Mensen die zich, ook is het maar een dag in de week, een paar uurtjes vrij kunnen maken in voorjaar (april t/m juni) en in het najaar (sept/ okt) Wij zijn daar al helemaal blij mee.

Iets voor jou?

Je gidst alleen wanneer het jou uitkomt, ook al is dat maar beperkt en omdat kennis van de natuur bij ons niet centraal staat maar beleving, kan je zonder veel natuurbekennis toch een fantastische begeleider zijn. Bovendien word je altijd ingedeeld met een ervaren werkgroep.

Interesse en wil je meer informatie? Bel of mail ons. Help mee om ons doel te bereiken: **Een uur vol natuur voor iedere leerling op den duur.**

Bert de Ruiter

06 28202684

scholenwg.veenendaal@ivnveenendaal-rhenen.nl

Natuurschilderij van gevonden blaadjes en takjes

Leerlingen van Het Perron doen natuurproeven

Nieuwjaarsreceptie 2025

Zoals gebruikelijk willen we het aankomende jaar weer met elkaar inluiden. Op 18 januari is iedereen welkom in de Groenhof, vanaf 12:00 uur. We starten met koffie en thee en staan stil bij onze jubilarissen.

Daarna is er een lunch om energie op te doen voor de wandeling met opdrachten die daarop volgt. Als we terugkomen op de Groenhof willen we met elkaar proosten op een mooi, actief en groen jaar! Je bent van harte welkom! Voel je vrij om iemand mee te brengen!

Proost je mee?

Traditioneel serveren we zelfgebakken oliebolletjes tijdens de nieuwjaarsreceptie. Omdat onze bakster is verhuisd zoeken we een opvolg(st)er die circa 100 oliebolletjes wil bakken. Onkosten worden vergoed. Opgeven of nadere informatie: secretariaat@ivnveenendaal-rhenen.nl.

Willem Ladiges

Voorzitter

Tuinpareltjes

In de eerste week van november was het helder weer. Maar de wolkeloze nachten die daarbij horen zijn wel koude nachten met temperaturen dichtbij het vriespunt en 's morgens is alles toegedekt met een laag dauw. Als de zon dan tevoorschijn komt lijkt de tuin te schitteren alsof de planten met pareltjes zijn bezet, zoals bijvoorbeeld de bladeren van de stinkende gouwe (*Chelidonium majus*).

Stinkende gouwe

foto: Piet Knoppers

Deze plant staat in de zintuigbak "Ruiken" en dankt het eerste deel van zijn Nederlandse naam aan de onaangename geur die vrijkomt als je de bladeren kneust. Het tweede deel, gouwe, dankt hij aan de goudgele kleur van het sap dat zichtbaar wordt als men een stengel breekt. In vroeger eeuwen hebben alchemisten van alles geprobeerd om met dit mooi gekleurde sap de steen der wijzen te maken, waarmee men lood in goud kon veranderen. Daar zijn ze, naar wij nu weten, niet in geslaagd. Ook pogingen om er een panacee, een middel tegen alle kwalen, van te maken hadden geen succes. Het sap is wel goed om wratten mee weg te krijgen. Regelmatig aanstippen doet de wrat verdwijnen, heb ik gelezen. Een andere naam voor de plant is dan ook wrattenkruid.

De plant kent overigens nog meer toepassingen. De wetenschappelijke naam *Chelidonium* is afgeleid van het Griekse *khelidion*, dat zwaluw betekent. Men had in Griekenland gemerkt dat als in het voorjaar de zwaluwen terugkeerden, de plant ging bloeien en stopte met bloeien in de herfst als de zwaluwen weer vertrokken. Bovendien doen zwaluwen zich te goed aan de zaden van de stinkende gouwe.

Dat zou de blinde jonge zwaluwtjes helpen de ogen te openen. Dit levert volksnamen voor de plant op als zwaluwkruid, ogenkruid. In de fytotherapie schijnt tinctuur van de plant toegepast te worden bij oogandoeningen. Vandaar ook namen als ogenklaar, schellenkruid en schelwortel (het laat de schellen van de ogen vallen). Op de foto heeft de plant nog een bloem, maar aangezien de zwaluwen nu weg zijn zal dit waarschijnlijk één van de laatste zijn.

In de zintuigbak "Voelen" staat o.a. gewone smeewortel (*Symphytum officinale*), een plant uit de ruwbladigenfamilie (*Boraginaceae*). De stugge beharing op deze planten maakt dat zij ruw aanvoelen. Op de foto met de bloemen is door het tegenlicht die beharing goed te zien. Die beharing zit ook op de bladeren en de stengels. Ook dit zijn naar verwachting de laatste bloemen van de smeewortel. De bloeiwijze van ruwbladigen noemt men een schicht, omdat de bloemen hieraan afwisselend naar links en rechts staan op de stengel, als bij een bliksem-schicht.

De naam smeewortel dankt de plant aan de gomachtige stof die uit de penwortel gewonnen wordt en kan dienen als heelmiddel bij kneuzingen en wonden. Het eerste deel van de wetenschappelijke naam *Symphytum* is afgeleid van het Griekse *Symphyein*, hetgeen samengroeien zou betekenen. De plant werd gebruikt bij botbreuken om deze weer aan elkaar te laten groeien. Het tweede deel *Officinale* betekent dat de plant in apotheken werd gebruikt.

Voor de insecten zijn de koude nachten en de dauw minder leuk. Zij willen graag wat zonnewarmte opvangen om zo snel mogelijk van de dauw verlost te zijn. Op het bordje

Gewone smeewortel

foto: Piet Knoppers

bij het bijenhotel zit vrijwel de hele ochtend een Aziatisch lieveheersbeestje te wachten op wat zonnewarmte, zijn vleugelschilden nog vol met dauwdruppels.

In de zintuigbak "Proeven" staat de kerrieplant (*Helichrysum italicum*), die geurt naar kerrie. De plant krijgt zomers zwavelgele bloemen, maar is nu uitgebloeid. Van nature komt de plant voor in het Middellandse Zeegebied en groeit daar op droge, rotsachtige bodem of zandgrond. De takjes en de bladeren worden zowel vers als gedroogd gebruikt in de Mediterrane keuken. Hoewel de plant kerrieplant heet, is dit kruid geen ingrediënt van kerriepoeder. Boven in de plant zit een wants vol met dauwdruppeltjes te hopen op een beetje zon, maar aan deze kant van de tuin moet hij daar door de hoge flat erg lang op wachten. Zie de foto.

Het is een volwassen berkenkielwants (*Elasmotethus interstinctus*). Deze wantsen leven van voornamelijk berkenbladeren, maar ook van de bladeren van de els, de wilg

Aziatisch lieveheersbeestje

foto: Piet Knopperts

of bladeren van andere loofbomen. Daarin injecteert hij speeksel dat het voedsel voorverteert, waardoor de opname van voedsel door zijn stekende monddelen vergemakkelijkt wordt. Zij overwinteren als volwassen insecten. De eitjes worden op de onderkant van bladeren gelegd en de nimfen die daar uit komen leven ook van de bladeren. De nimfen hebben nog geen vleugels. Na een aantal vervellingen groeien de vleugelknoppen en verandert de vorm en de kleur.

Berkenkielwants

foto: Piet Knopperts

Na de laatste vervelling komen zij tevoorschijn met volledig ontwikkelde vleugels en geslachtsorganen. Het exoskelet is gehard en is nu levendig gekleurd. Dat helpt bij het aantrekken van een partner en bij de camouflage, lees ik op internet. Maar voor de camouflage kun je als groenroodbruine wants misschien beter niet in een grijze plant gaan zitten. De naam kielwantsen hebben zij gekregen omdat zij aan de onderkant van het lichaam een opvallende kiel hebben. Deze zit op het derde segment en is een naar voren gerichte langgerekte doorn. In het Duits heten zij Bauchkielwanzen of Stachelwanzen.

Wat verderop in de tuin bij de met klimop begroeide tunnel is de temperatuur al veel eerder aangenaam geworden. De dauwdruppels zijn hier allemaal al verdampt. De klimop zit vol bloemen en daar komen veel insecten op af. Naast enkele wespen, honingbijen en vliegen zitten er tientallen kegelbijvliegen op.

Een kegelbijvlieg is een zweefvlieg die erg zijn best doet om er als een bij uit te zien, om zo zijn belagers te mislei-

den, want bijen kunnen steken en de kegelbijvlieg niet. De naam kegelbijvlieg heeft hij gekregen vanwege zijn kegelvormig achterlijf. Een volwassen kegelbijvlieg doet nuttig werk als bestuiver.

Hun eitjes leggen zij in het water en dat water hoeft bepaald niet helder schoon te zijn. Zelfs gierkelders schijnen een voor hen bruikbare leefomgeving te zijn, maar een beetje schoner is ook prima. De larven die eruit komen voeden zich onder water met rottend organisch materiaal. Om in dat vuile water toch boven water aan zuurstof te komen hebben zij aan de achterkant van hun lichaam een adembuis zitten. Deze buis is telescopisch uitschuifbaar en kan bij sommige soorten wel 20 cm lang worden. Dit heeft ze de bijnaam 'rattenstaarten' opgeleverd. Ook worden zij wel 'rotjes' genoemd naar het gelijknamige vuurwerk met een lange lont. Dat echte vuurwerk doet mij weer denken aan de komende feestmaand, waarin we naar ik verwacht wel de nodige knallen zullen gaan horen. Ik wens u allen hierbij alvast een fijne feestmaand en een prettige jaarwisseling toe.

Namens het tuinteam,
Piet Knopperts

Dode boom in gemeentegroen valt op IVN-omheining

foto: Tineke Wouda

Natuurgadgets.nl

natuur - outdoor - ontdekken

Voor jouw nieuwe kijker of scope

Ook voor:

- Verrekijkers
- Zaklampen
- Loepen
- Bushcraft
- Vleermuisdetectors
- Veldgidsen
- Scouting
- Wandelen
- Cadeautjes
- en nog veel meer ...

Bel 026 - 2060099 voor een afspraak in Wolfheze of bestel online

Dealer van o.m. Barr & Stroud, Bresser, Bynolyt, Eschenbach, Kowa, Meopta, National Geographic, Vortex

Duurzaamheidsmarkt

Zoals elk jaar was er in Veenendaal ook dit jaar weer een week van de duurzaamheid. Een van de activiteiten was een *duurzaamheidsmarkt* in het gemeentehuis op 9 november. En natuurlijk is IVN, op initiatief van de werkgroep Duurzaamheid, daar ook van de partij.

Dit jaar is er een 'groene hoek' gecreëerd met Groei & Bloei, tuincentrum de Wildernis, Schone Buurtcoaches van ACV en IVN. Een plek waar, zoals blijkt, kruisbestuiving kan plaatsvinden.

Voorbeeld van tegeltuin

foto: Dorrthy Reijn

Voorbeeld van groene tuin

foto: Dorrthy Reijn

Het publiek komt in een rustige maar gestage stroom langs en er vinden talloze inspirerende gesprekken plaats. Kinderen komen de twee tuinbakken bekijken. Eentje met tegels en eentje vol met planten (zie foto) en mogen aangeven welk soort tuin ze zelf hebben. Veelal blijkt het een tuin die een beetje in het midden ligt. Met tegels maar ook met planten. Daar zijn we natuurlijk blij mee.

En zo zijn er talloze levendige gesprekken, ook met de groene burens worden banden aangehaald. Daarbij geweldige catering van Veenendaal4fair, die de standhouders goed verzorgen. Een intensieve maar geweldig leuke en zinvolle gelegenheid om IVN en alle activiteiten onder de aandacht te brengen.

Dorthy Reijn

Kom voor al je biologische boodschappen naar Odin!

Je vindt ons in Ede, Veenendaal en Wageningen

Kijk voor meer info en openingstijden op Odin.nl

biologische foodcoop **Odin**

HUIBERS ELECTRA B.V.

Sinds 1948

Elektrotechniek & Elektrovakzaam

Laan der techniek 3
www.huibersselectra.nl

Veenendaal
Tel.: 0318 – 513245

Activiteiten

Afdelingsactiviteiten in onze omgeving kunt u vinden op:

IVN Veenendaal-Rhenen
ivn.nl/afdeling/veenendaal-rhenen/activiteiten
IVN Ede
ivn.nl/afdeling/ivn-ede/activiteitenprogramma
IVN Zuidwest Veluwezoom
ivn.nl/afdeling/zuidwest-veluwezoom/activiteiten
KNNV Wageningen en omstreken
wageningen.knnv.nl/agenda

Warm Welkom

IVN Veenendaal-Rhenen heet alle nieuwe leden van harte welkom. In het overzicht de leden die vermelding in Het Groene Blad op prijs stellen.

Betty Hutten	VEENENDAAL
Marianne Pera	VEENENDAAL
Paul Scheerman	RHENEN
Lenie Kleij	VEENENDAAL
Gerben Schuilenburg	RHENEN
Colette Bijkerk	VEENENDAAL
Leonie van der Geest	ZEIST
Peter Rigterink	INGEN
Ernie Ligtoet	INGEN

foto: Tineke Wouda

LID WORDEN VAN IVN

U kunt het werk van de IVN-afdeling Veenendaal-Rhenen steunen door IVN-lid te worden. Leden zijn van harte welkom bij onze activiteiten.

Als lid ontvangt u, naast ons Groene Blad dat vier keer per jaar verschijnt, ook het kwartaalblad **Mens en Natuur** van de landelijke IVN-vereniging.

Aanmelding:
<https://www.ivn.nl/word-lid>

Opzegging en/of verhuizing: z.s.m. opgeven via:
ledenadministratie@ivnveenendaal-rhenen.nl

Bijdrage Groene Blad

Hebt u iets moois of unieks beleefd in de natuur, vertel dat door een stukje te schrijven voor het Groene Blad. Iedere bijdrage is welkom. Deel deze ervaring met de lezers van dit blad. Net zoals die prachtige foto die u hebt gemaakt. Laat iedereen meegenieten van al het mooie van de natuur. Hebt u weet van activiteiten die voor de lezers van het Groene Blad interessant of zinvol zijn, maak het (liefst ruim van tevoren) kenbaar bij de redactie.

Redacteur Groene Blad
vacant

Belangstellenden die willen meehelpen met het maken van het Groene Blad en die het redacteurschap eventueel op zich willen nemen, zijn van harte welkom!

ARCHIEF GROENE BLAD

Vorige nummers van het Groene Blad zijn te vinden op:
<https://www.ivn.nl/afdeling/veenendaal-rhenen/archief-van-het-groene-blad>

installatiebedrijf

Bouman

- Waarborg installateur voor gas- en watertechnische installaties
- Dakbedekkingen
- Aanleg, onderhoud cv-installaties en gastoestellen
- Rioleringen
- Lood- en zinkwerken
- Installeren van sanitair
- Ventilatie & aircosystemen

Postbus 307, 3900 AH Veenendaal
Bezoekadres: Generatorstraat 9, 3903 LH Veenendaal
Telefoon (0318) 51 00 01, Fax (0318) 54 38 57
info@boumaninstallatie.nl
www.boumaninstallatie.nl

Lid van UNETO-VNI

INDIEN ONBESTELBAAR: CAMPHUYSENSTRAAT 5, 3906 WV VEENENDAAL

